

Advies betreffende jacht bij extreme weersomstandigheden

Nummer:	INBO.A.2011.33
Datum advisering:	2 mei 2011
Auteur(s):	Koen Devos, Koen Van Den Berge, Jim Casaer
Contact:	Niko Boone (niko.boone@inbo.be)
Kenmerk aanvraag:	e-mail op datum van 17 maart 2011
Geadresseerden:	Minaraad T.a.v. Jan Verheeke en Maarten Van den Eynde Kliniekstraat 25 1070 Brussel jan.verheeke@minaraad.be maarten.van.den.eynde@minaraad.be

AANLEIDING

De Permanente Werkcommissie Jacht, de opvolger van de Vlaamse Hoge Jachtraad, voerde op 23 februari een discussie omtrent de regeling van jacht bij strenge vorst. Daarbij werden er verschillende kennisleemtes vastgesteld.

VRAAGSTELLING

1. Wanneer zijn weersomstandigheden zodanig streng – en/of hoe lang moet men in een dergelijke periode verkeren – zodanig dat er sprake is van negatieve druk op de levenskwaliteit van het jachtwild, druk die er toe kan nopen de jacht omwille van de weidelijkheid tijdelijk op te schorten? Hoe lang dient zo'n opschortingsperiode dan te zijn?
2. Lijdt al het jachtwild onder dezelfde extreme weersomstandigheden? Lijdt bijvoorbeeld de haas onder dezelfde omstandigheden als het reewild?
3. Onder welke winterse weersomstandigheden heeft de jacht een negatief effect op de wilde fauna die niet onder de jachtwetgeving valt? Om welke wilde faunasoorten gaat het dan?
4. In welke weersomstandigheden wordt het opsporen van het jachtwild dusdanig vergemakkelijkt dat de weidelijkheid van de jacht in het gedrang kan komen?

TOELICHTING

0. Opmerking vooraf m.b.t. de term weidelijkheid

Om de vragen 1 en 4 te kunnen beantwoorden, moet eerst duidelijk zijn wat begrepen wordt onder 'weidelijkheid'.

Volgens Van Dale is weidelijk 'in overeenstemming met het gebruik bij het jagen'. De online encyclopedie www.woorden.org geeft als definitie 'volgens de ongeschreven regels van fatsoen en sportiviteit bij het jagen'. Beide definities geven aan dat het gaat over een normatief geheel van regels, die eigen zijn aan de jachtsector zelf.

In het verleden werden verschillende charters opgemaakt op nationaal (vb. 'Charte des chasseurs de Grand Gibier' in Frankrijk) of Europese niveau ('Suggestions for a code of conduct' als deel van Recommendation of the committee of ministers No R. (85) 17). Het gaat hierbij steeds over principes en al dan niet 'regels van goed gedrag'. In het Europees voorstel staat volgende passage: punt II.3 : *'do not hunt when game numbers or animals' ability to survive are diminished by natural conditions or where these result in exceptional concentrations facilitating kills in excess of normal hunting practice. Help all wildlife to survive in difficult circumstances'*.

De variatie in ongeschreven regels, die gehanteerd worden door jagers in Europa, wijst op de grote impact van cultuur- en traditiegebonden waarden op de invulling van het begrip weidelijkheid. Zonder doorvertaling van algemene principes naar criteria, indicatoren en normen (Casaer & Baert, 2007), die een vertaling vormen van al dan niet lokale, ethische waarden, kunnen praktijkacties niet getoetst worden op hun 'weidelijkheid'. Door het ontbreken van duidelijk omschreven criteria, indicatoren en normen voor weidelijkheid in Vlaanderen, is het niet mogelijk vanuit wetenschappelijke

hoek een uitgewerkte kennisinput te leveren op vragen 1 en 4. De hieronder gegeven informatie is derhalve beperkt tot enkele elementen binnen de ruimere discussie.

1. Bij welke weersomstandigheden wordt jacht best opgeschort en hoe lang moet een opschortingsperiode duren?

Omwille van het ontbreken van een eenduidige definitie van 'weidelijkheid' (zie hoger), beantwoorden we deze vraag in functie van de verminderde overlevingskansen van de (bejaagde) soorten als gevolg van de weersomstandigheden. Door opschorting van de jacht kan deze extra sterftetekans mogelijk gecompenseerd worden.

Bij watervogels is vastgesteld dat er in strenge vorstperioden na ongeveer een week extra mortaliteit kan beginnen op te treden, vermoedelijk op het ogenblik dat de vetreserves zijn opgebruikt (o.a. Davidson & Rothwell 1993). Het energieverlies bij vogels in die omstandigheden is meestal een gecombineerd effect van een verhoogde thermoregulatie en een verminderd voedselaanbod. Het is evenwel niet eenvoudig om het optreden van additionele sterfte te koppelen aan vaste parameters zoals specifieke temperatuurwaarden. Zo kan het al of niet aanwezig zijn van wind het koudegevoel sterk beïnvloeden en ook de snelheid waarmee open water dichtvriest mee bepalen. Ook de periode van het jaar waarin de extreme omstandigheden zich voordoen, kan bepalend zijn voor het al of niet optreden van sterfte.

De afgelopen 25 tot 30 jaar hebben zich slechts een beperkt aantal koudeperiodes voorgedaan, waarbij een grote invloed werd vastgesteld op de verspreiding, het aantalsverloop en in bepaalde gevallen ook mortaliteit bij watervogels. Het gaat om de winters 1984/85, 85/86, 86/87, 95/96, 96/97, 2009/10 en 10/11. Het INBO stelt voor om voor elke van deze koudegolven een analyse te maken van de toen heersende weersomstandigheden, om zo een beter inzicht te krijgen in de factoren die van invloed waren op de watervogelpopulaties (bv. duur van de koudeperiodes, minimale en maximale temperaturen, al of niet gepaard gaand met sneeuwbedekking). Op die manier kan een meer onderbouwd advies gegeven worden over de omstandigheden waarbij jacht (en andere bronnen van verstoring) bij voorkeur wordt opgeschort. Deze analyse van voorbije koudegevolgen vergt evenwel de nodige tijd en kan niet binnen het kader van dit advies gebeuren.

2. Lijdt al het jachtwild onder dezelfde extreme weersomstandigheden?

Onder de avifauna zijn vooral watervogels (zwanen, ganzen, eenden, steltlopers, reigerachtigen) gevoelig voor vorstomstandigheden (zie o.a. Davidson & Rothwell 1993, Madsen & Fox 1995, Madsen 1995). Het bevriezen van waterpartijen en bodem heeft tot gevolg dat zowel rust- als foerageergebieden geheel of gedeeltelijk ongeschikt worden. Tezelfdertijd stijgen de energiebehoeften voor thermoregulatie. De reactie van vogels op een dergelijke situatie kan variëren: wegtrekken naar andere regio's met mildere weersomstandigheden of ter plaatse blijven (bv. in een wak) in afwachting van een verbetering van de omstandigheden. In dit laatste geval veranderen veel vogels hun gedrag. Om hun energiereserves te sparen worden ze veel minder actief en proberen ze opvliegen zoveel mogelijk te beperken. Ze lijken op die manier ook tammer te worden ten opzichte van mensen en mogelijk ook gemakkelijker bejaagbaar. In dergelijke omstandigheden is het belangrijk om de vogels zo weinig mogelijk te verstoren. Het verstoren van vogels in wakken kan als bijkomend gevolg hebben dat deze gaan dichtvriezen en dus hun functie als laatste toevluchtsoord verliezen.

Grazers zoals ganzen en smienten zijn minder gevoelig voor vorst dan andere eendensoorten en steltlopers omdat voor deze soorten meestal voldoende voedsel (gras) bereikbaar blijft. Voorwaarde is dat in de omgeving de nodige wakken (om te drinken en

te rusten) aanwezig blijven. Toch gaan ook deze soorten hun gedrag aanpassen. Terwijl andere soorten net minder actief worden, gaan ganzen en smienten hun foerageeractiviteiten verlengen om aan de gestegen energiebehoeften te voldoen. In gebieden waar smienten in normale omstandigheden vooral 's nachts foerageren (om verstoring te vermijden) wordt dan ook vaak tijdens de dag voedsel gezocht. Verstoring tijdens de dag kan deze noodzakelijke gedragsaanpassing in negatieve zin beïnvloeden. Als grazers ondervinden ganzen en smienten vooral een negatieve invloed van sneeuwval, omdat het gras dan minder goed of niet meer bereikbaar is. Ook in dergelijke omstandigheden is verstoring te vermijden. Problemen bij sneeuw doen zich niet alleen voor bij grazende watervogels, maar ook bij tal van andere vogelsoorten (bv. uilen).

3. Onder welke winterse weersomstandigheden heeft de jacht een negatief effect op de wilde fauna die niet onder de jachtwetgeving valt?

Jacht op de bejaagbare soorten eenden en ganzen heeft automatisch ook een (verstoring) effect op andere, niet bejaagbare soorten. Watervogels komen immers meestal in grote gemengde groepen voor. Ook jacht op kleinwild (bv. op haas of fazant) kan in bepaalde gebieden verstoring werken op andere vogelsoorten. Voorbeelden hiervan zijn ganzen, smienten en wulpen in poldergebieden en houtsnip in bossen.

4. In welke weersomstandigheden wordt het opsporen van het jachtwild dusdanig vergemakkelijkt, dat de weidelijkheid van de jacht in het gedrang kan komen?

Omwille van het ontbreken van een eenduidige definitie van 'weidelijkheid' (zie hoger), kan deze vraag bekeken worden in functie van een zekere moeilijkheid en nood aan een dosis geluk bij het opsporen van de potentiële jachtbuit.

Via het volgen van hun sneeuwspoor zijn sommige zoogdiersoorten in bepaalde omstandigheden relatief goed opspoorbaar. Het gaat dan om soorten die in grote, min of meer individuele territoria leven (zoals de meeste roofdiersoorten), dan wel zich in een min of meer aaneengesloten groep over relatief grote afstanden (2-4 km) verplaatsen (everzwijn). In combinatie daarmee betreft het soorten die zich overdag, na hun nachtelijke activiteiten, hoofdzakelijk in rust schuilhouden. Vanouds werd de jacht op roofdiersoorten als otter, maar ook bv. steenmarter, bij uitstek beoefend tijdens sneeuwperiodes. Voor het opsporen van bv. vos – en pogingen tot monitoring – is 'snow tracking' een eventuele onderzoeksmethode (Stanley & B. Jonathan, 1991).

Van de actueel bejaagbare wildsoorten in Vlaanderen zijn vooral haas, vos en everzwijn makkelijker opspoorbaar in periodes met sneeuwval. In mindere mate is dit ook het geval voor ree. Dit in tegenstelling met bijvoorbeeld konijn. Deze soort foerageert in groep zeer voorspelbaar in de onmiddellijke omgeving van de holen. Hierdoor zijn ze snel lokaliseerbaar, met of zonder sneeuw.

In de praktijk is het interpreteren en kunnen volgen van sneeuwsporen voor bepaalde soorten vaak slechts mogelijk de eerste dag volgend op sneeuwval. Verse sneeuwval vervaagt de sporen of wist ze uit, terwijl na opeenvolgende nachten de respectievelijke sporen van bv. vos vaak zodanig verweven raken dat interpretatie moeilijk of onmogelijk wordt. Andere soorten, zoals everzwijn, houden zich veelal in dekking bij de eerste sneeuwval zodat het volgen van hun sporen pas echt effectief wordt de tweede of derde dag na de sneeuwval.

In 'sneeuwperiodes', waarin meerdere sneeuwbuien optreden, hangt een en ander derhalve af van het moment waarop het sneeuwen ophoudt in relatie met de dag-nachtcyclus (vos, haas), dan wel wanneer het sneeuwen is begonnen (everzwijn).

Wat vogels betreft gaat het vooral om watervogels, die zich bij vorst mogelijk concentreren in niet bevroren waterpartijen. De problematiek hiervan werd in vraag 2 behandeld.

REFERENTIES

Casaer J. & Baert P. 2007. Principes, Criteria en Indicatoren (PCI's) in het kader van een duurzaam wildbeheer, een participatieve benadering. INBO.R.2007.22. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Davidson N.C. & P.I. Rothwell, 1993. Human disturbance to waterfowl on estuaries: conservation and coastal management implications of current knowledge. Wader Study Group Bulletin 68, Special issue, pp. 97-106

Europese Commissie, 2008, "Gidsdocument voor de jacht in het kader van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad inzake het behoud van de vogelstand" "De Vogelrichtlijn" http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/hunting/docs/hunting_guide_nl.pdf pp. 35-36

Madsen J., 1995. Impacts of disturbance on migratory waterfowl. Ibis 137: S67-S74.

Madsen J. & A.D. T. Fox, 1995. Impacts of hunting disturbance on waterbirds -- a review Wildlife Biology 1, no. 4, pp. 193-207.

Recommendation No. R (85) 17 of the committee of ministers to member states on the training of hunters. 1985

Stanley, T.R. jr. & B. Jonathan, 1991. Effects of Roadside Habitat and Fox Density on a Snow Track Survey for Foxes in Ohio – Ohio Journal of Science 91(5): 196-190